

Sierpień 2020

Badania ankietowe imigrantów w aglomeracji warszawskiej (2019–2020) – najważniejsze wnioski

Sierpień 2020

Badania ankietowe imigrantów w aglomeracji warszawskiej (2019–2020) – najważniejsze wnioski

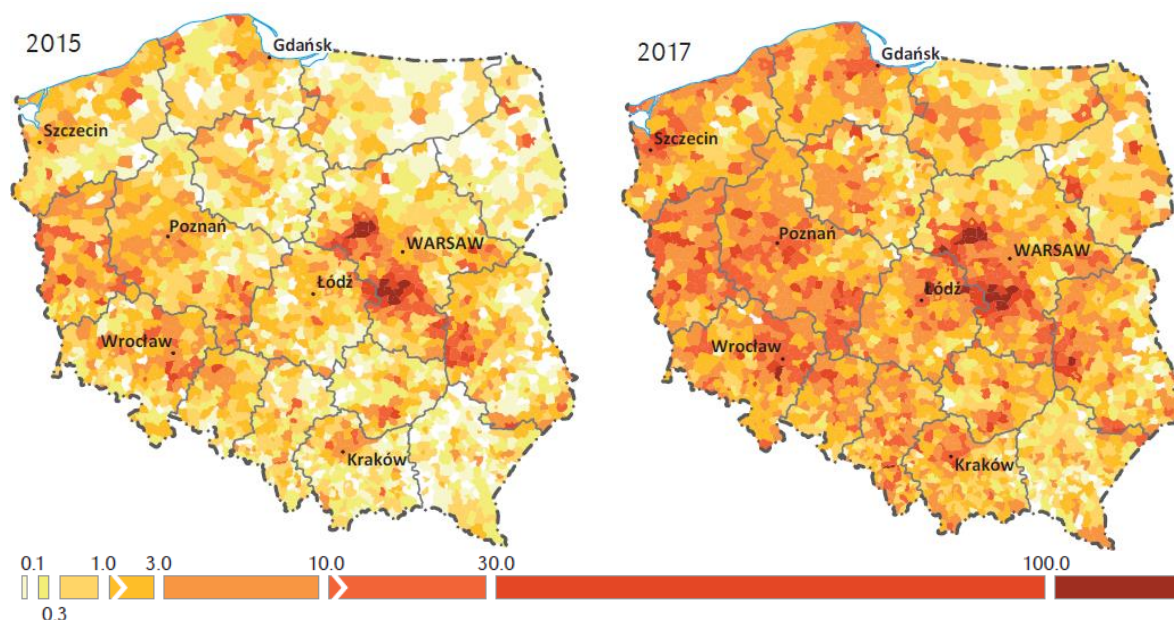
Synteza

- Celem niniejszego dokumentu jest przedstawienie najważniejszych wniosków z badania ankietowego imigrantów w aglomeracji warszawskiej zakończonego w kwietniu 2020 roku. Badanie zostało przeprowadzone przez Ośrodek Badań nad Migracjami Uniwersytetu Warszawskiego (OBM UW) na zlecenie NBP.
- Aglomeracja warszawska w dalszym ciągu pozostaje magnesem przyciągającym nowych imigrantów, ale od 2015 roku zjawisko to rozlewa się po coraz dalszych i odległych od metropolii regionach Polski.
- Wprowadzenie ruchu bezwizowego oraz dążenie imigrantów do stabilizacji swojego pobytu w Polsce ułatwiły kontakty rodzinne imigrantów pracujących w Polsce oraz pozwoliły na coraz bardziej samodzielne poszukiwanie przez imigrantów pracy w Polsce.
- Wzrosła rola prywatnych agencji pośrednictwa pracy w znajdowaniu zatrudnienia imigrantom na polskim rynku pracy. Proces ten mógł być związany z coraz większym zainteresowaniem firm zatrudnieniem imigrantów oraz chęcią uniknięcia kosztów i ryzyka związanego z samodzielną obsługą procesu ich rekrutacji.
- Pobytu imigrantów w Polsce są przeciętnie coraz dłuższe, ale imigracja wciąż w większości opiera się na krótkoterminowych pobytach w Polsce. W przypadku połowy imigrantów ankietowanych w 2019 roku ostatni przyjazd do Warszawy nastąpił w roku przeprowadzenia badania.
- Na warszawskim rynku pracy imigranci coraz łatwiej zmieniają prace proste na lepiej płatne prace w usługach osobistych i handlu. Wciąż jednak zdecydowana większość imigrantów wykonuje właśnie prace proste. Podobnie jak cztery lata wcześniej około 60% imigrantów deklarowało, że pracuje poniżej swoich kwalifikacji.
- Wraz z wydłużaniem się pobytu w Polsce zmienia się stopniowo skłonność do przekazów pieniężnych za granicę. W Warszawie przekazywanie pieniędzy za granicę deklaruje nieco ponad 60% imigrantów. Bardziej doświadczeni imigranci w Warszawie przesyłają pieniądze rzadziej niż jeszcze cztery lata wcześniej. W różnych regionach w Polsce ewolucja skłonności do przekazów pieniężnych jest jednak na różnym etapie.
- Wśród imigrantów w Warszawie szybko wrasta popularność usług finansowych pozwalających na przekazy pieniężne za granicę (banki, specjalistyczne firmy). Wciąż jednak najpopularniejszą metodą przekazywania pieniędzy jest przewożenie ich za granicę osobiście.

Najważniejsze wnioski z badania:

1. **Napływ imigrantów coraz równomierniej dotyczy regionów Polski. Warszawa i okolice pozostają atrakcyjne jako pierwsze miejsce migracji zarobkowej do Polski.** Tereny „zagłębi owocowych” województwa mazowieckiego oraz aglomeracja warszawska stanowiły główny kierunek napływu imigrantów z Ukrainy w pierwszych latach gwałtownego wzrostu migracji spowodowanego konfliktem na Ukrainie i skutkami gospodarczymi (Wykres nr 1). Obecnie imigracja jest zdecydowanie bardziej rozproszona między dużymi miastami w Polsce oraz gminami w których początkowo nie była obserwowana. Duży rynek pracy w aglomeracji warszawskiej z atrakcyjnymi ofertami pracy w sektorze usług oraz kształtującymi się już od kilku lat sieciami migracyjnymi ciągle przyciąga wielu cudzoziemców pierwszy raz przyjeżdżających do Polski

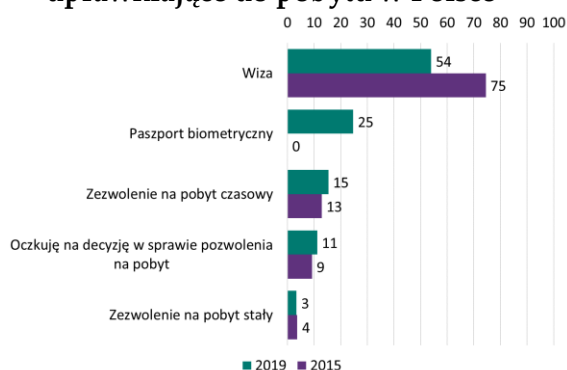
Wykres nr 1. Zmiana intensywności rejestracji oświadczeń o powierzeniu pracy cudzoziemcom (liczba wydanych dokumentów na 100 osób zamieszkujących dana gminę w wieku produkcyjnym).

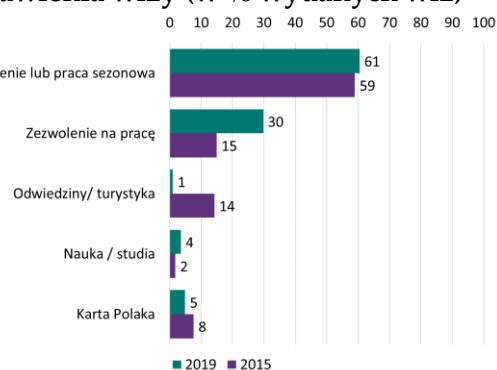
Źródło: Górny, Śleszyński (2019) *Exploring the spatial concentration of foreign employment in Poland under the simplified procedure*, "Geographia Polonica", Vol. 92(3), s. 338

Wykres nr 2. Zmiany struktury dokumentów umożliwiających legalny pobyt w Polsce pomiędzy 2015* i 2019 rokiem

a) Najczęściej deklarowane dokumenty uprawniające do pobytu w Polsce

b) Najczęściej deklarowane powody wystawienia wizy (w % wydanych wiz)

*Dzięki przeprowadzeniu analogicznego badania w Warszawie w 2015 roku możliwe jest analizowanie zmian w czasie.

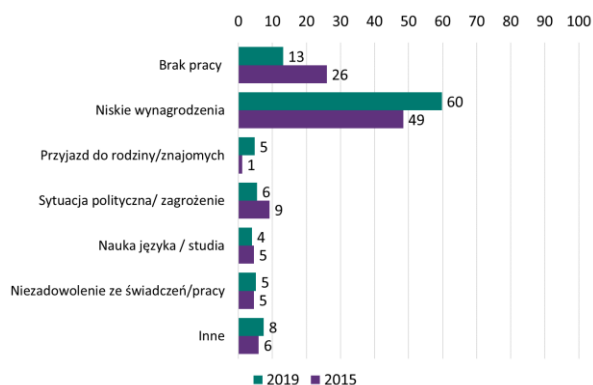
2. Wprowadzenie ruchu bezwizowego oraz dążenie imigrantów do stabilizacji swojego pobytu w Polsce wpłynęły na zmiany struktury dokumentów umożliwiających legalny pobyt imigrantów w Polsce. Dokumenty uprawniające imigrantów do pobytu w Polsce można podzielić na wizy oraz dokumenty niewizowe takie jak zezwolenia pobytowe (na pobyt czasowy lub stały, karty pobytu oraz różne formy ochrony: status uchodźcy, pobyt tolerowany lub humanitarny). Reguły przyznawania dokumentów zmieniły się w pomiędzy badaniami. Od połowy 2017 roku możliwy jest wjazd do Polski z Ukrainy w celach nie związanych z pracą bez wizy, jedynie na podstawie paszportu biometrycznego na okres do 90 dni. Wcześniej taki wjazd był możliwy jedynie po uzyskaniu wizy związanej z odwiedzinami rodziny lub turystyką. Skutkiem tych zmian jest zmniejszenie się udziału wiz wśród dokumentów legalizujących pobyt imigrantów w Warszawie z 75% w 2015 roku do 54% w 2019 roku (Wykres nr 2a). Zamiast tego 25% osób przebywających w Warszawie deklarowało, że ich głównym lub dodatkowym dokumentem uprawniającym do pobytu w Polsce jest paszport biometryczny. Brak potrzeby występowania o wizy turystyczne, czy służące odwiedzinom rodziny wyeliminował je prawie całkowicie, wzrósł natomiast udział wiz związanych z zezwoleniami na pracę (Wykres nr 2b). Stopniowo coraz więcej imigrantów posiada lub ubiega się o dokumenty pozwalające na pobyt w Polsce dłuższy niż kilka miesięcy o czym świadczy wzrost udziału odpowiedzi: „zezwolenie na pobyt czasowy” (umożliwiające pobyt do 3 lat i aplikację o przedłużenie), „zezwolenie na pracę” (tzw. jednolite zezwolenie na pobyt czasowy pracę wymagające „testu rynku pracy”), czy „oczekuję na decyzję w

sprawie pozwolenia na pobyt” (do momentu decyzji obcokrajowiec może przebywać w Polsce i pracować). Zaledwie 0,2% ankietowanych zadeklarowało, że nie posiadają żadnego dokumentu legalizującego ich pobyt we Polsce, co z jednej strony mogło wynikać z obaw ankietowanych (mimo wysiłków dla zapewnienia anonimowości badania), ale świadczy również o łatwości uzyskania dokumentów legalizujących pobyt w Polsce.

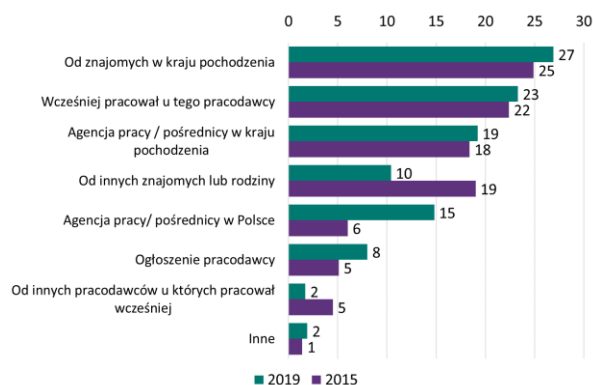
3. Dominującym powodem obecnych migracji są różnice w poziomie wynagrodzeń pomiędzy Polską a Ukrainą, bezrobocie i sytuacja polityczna mają już mniejsze znaczenie.

W okresie 2015-2019 zmieniła się częstotliwość powodów przyjazdów do Polski deklarowanych przez imigrantów (Wykres nr 3). Głównym powodem były różnice w wynagrodzeniach (48% odpowiedzi w 2015 roku) i ich znacznie wzrasta (60% odpowiedzi w 2020 roku). Na początku fali migracji bezpośrednio związanej z wojną i kryzysem ekonomicznym na Ukrainie ważnym powodem wyjazdu był brak pracy na Ukrainie (26% w 2015 wobec 13% w 2020 roku) oraz sytuacja polityczna (7,4% w 2015 roku wobec 4,3% w 2020 roku). W obecnym badaniu powody te miały dużo mniejsze znaczenie.

Wykres nr 3. Powody imigracji w 2019 i w 2015 roku

Wykres nr 4. Sposoby znajdowania pracy przez imigrantów pracujących na podstawie oświadczeń

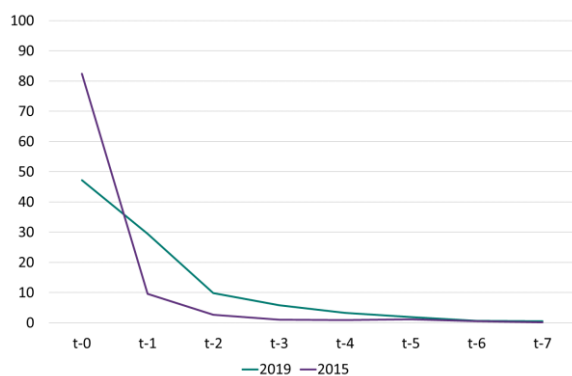

4. **Możliwość swobodnego wjazdu do Polski (paszporty biometryczne), zmieniające się przepisy i masowość migracji wpłynęły na większą instytucjonalizację w poszukiwaniu pracy w Polsce, ale także większą samodzielność poszukiwania pracy przez część migrantów.** Najpopularniejszą i zyskującą na znaczeniu metodą poszukiwania pracy w Polsce są informacje z kręgu osób, które w Polsce już były (sieci migracyjne) i znają obecną sytuację na polskim rynku pracy (Wykres nr 4). Druga w kolejności są kontakty z już poznanym pracodawcą (migranci cyrkulacyjni często nie podejmują ryzyka kolejnych poszukiwań i formalności tylko wracają do już poznanej firmy). Trzecią najpopularniejszą możliwością są insty-

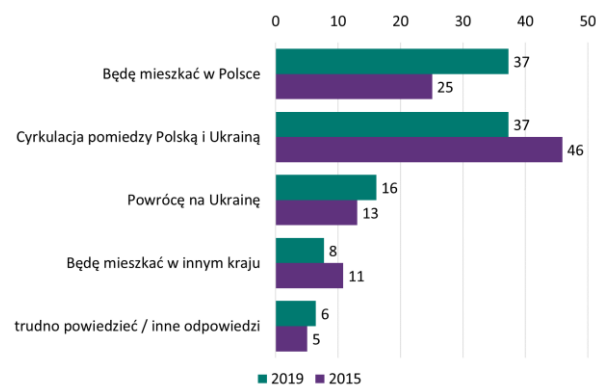
tucje: agencje pracy i pośrednicy w kraju pochodzenia, ale także w Polsce (dzięki ruchowi bezwizowemu i większej znajomości polskiego rynku pracy przez doświadczonych imigrantów). Wzrastająca popularność prywatnego pośrednictwa pracy wynikać może z jego większej efektywności w łączeniu pracodawców z odpowiednimi pracownikami oraz unikaniu przez firmy i imigrantów kosztów i ryzyka związanego ze zmieniającymi się przepisami. O wzrastającej samodzielności w poszukiwaniu pracy świadczy natomiast rosnąca popularność wyszukiwania ogłoszeń polskich pracodawców. Z drugiej strony w poszukiwaniach pracy zmalało znaczenie kontaktów rodzinnych, sieci znajomych poznanych już w Polsce oraz samodzielnego budowania sieci kontaktów z potencjalnymi pracodawcami podczas pobytu w Polsce.

5. Stopniowo wydłuża się przeciętny czas jaki imigranci pozostają w Polsce po przyjeździe, ale prawie połowa to wciąż osoby, które ostatni raz przyjechały do Polski w roku badania. W 2015 roku zdecydowanie dominowali imigranci (Wykres nr 5), którzy przyjechali do Polski w roku badania (t-0). Stanowili oni wtedy 82% ogółu ankietowanych. Z czasem duża część imigrantów bardziej związała się z polskim rynkiem pracy i wydłużają się też ich ostatni pobyt w Polsce przed badaniem. Wprowadzone w 2018 roku regulacje również pozwalają na dłuższy pobyt w Polsce nawet imigrantom, którzy przyjeżdżają na podstawie oświadczeń. W rezultacie w badaniu przeprowadzonym w 2019 roku jedynie 47% ostatni przyjazd do Polski deklarowało w tym samym roku, ok. 30% rok wcześniej (t-1), 10% deklarowało, że pozostają w Polsce od 2 lat (t-2). W 2019 roku 13% deklarowało, że pozostaje w Polsce powyżej 2 lat (wobec 4% w badaniu z 2015 roku).

Wykres nr 5. Zmiany długości pozostawania w Polsce wg roku przyjazdu mierzonego od roku przeprowadzania ankiety

Wykres nr 6. Długoterminowe plany imigrantów (ocena sytuacja za 3-5 lat)

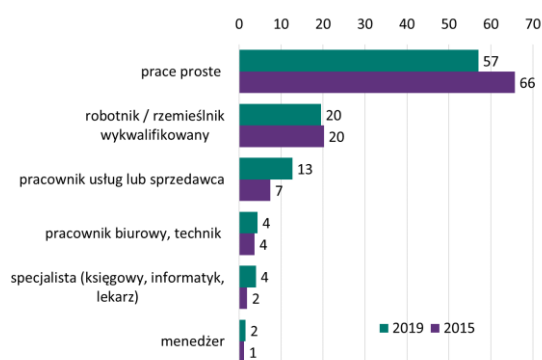
6. Pomimo coraz lepszej sytuacji gospodarczej i politycznej na Ukrainie coraz większy odsetek imigrantów planuje pozostanie w Polsce w horyzoncie kilku lat. Badanie w 2015 roku zostało zrealizowane zostało, gdy spadek PKB wynosił $-9,9\%$ r/r, a we wschodnich regionach kraju dochodziło do potyczek pomimo zawieszenia broni po wojnie w 2014 roku. W 2019 roku wzrost PKB na Ukrainie powrócił do $3,2\%$ r/r a sytuacja we wschodniej części kraju była ustabilizowana. Na plany migrantów dotyczące przyszłości wpływał jednak prawdopodobnie nie tyle bieżąca sytuacja, co doświadczenia zdobyte w trakcie pobytu w Polsce, zachęcające do pozostania. Odsetek osób deklarujących, że w najbliższych latach chce pozostać w Polsce zwiększył się z 25% do 37% (Wykres nr 6). Duża część imigrantów nie planowała zmian obecnej sytuacji (cyklicznych migracji między Polska a Ukrainą), ale ich udział znacznie się zmniejszył (37% wobec 46% w 2015 roku). Co ciekawe nieznacznie zmniejszył się też odsetek deklaracji wyjazdu do innego kraju, a wzrósł zdecydowanych wrócić na Ukrainę, co może wynikać z relatywnie poprawiającej się sytuacji gospodarczej zarówno w Polsce jak i na Ukrainie.

7. Wraz z coraz lepszym rozpoznaniem rynku pracy imigranci rzadziej wykonywali najprostsze prace, a częściej lepiej płatne prace w sektorze usług bezpośrednich. Wciąż ok. 60% ocenia, że wykonuje pracę poniżej swoich kwalifikacji. W aglomeracji warszawskiej w 2019 roku wciąż największy odsetek imigrantów wykonywał prace proste, ale był on wyraźnie niższy niż cztery lata wcześniej (57% wobec 67% w 2015 roku). Stało się to zapewne za sprawą atrakcyjniejszych ofert prac w sektorze usług i handlu (wzrost z 7% do 13%). Powoli wzrastała także wśród imigrantów udział osób pracujących jako specjaliści (4% wobec 2% w 2015 roku). Awans na rynku pracy w aglomeracji warszawskiej polegał zatem raczej na znajdowaniu zajęć nieco lepiej płatnych, a w znacznie mniejszym stopniu wykorzystywaniu wcześniej nabytych umiejętności, stąd odsetek imigrantów oceniających, że pracują poniżej kwalifikacji utrzymuje się na podobnym poziomie jak cztery lata wcześniej (Wykres nr 8).

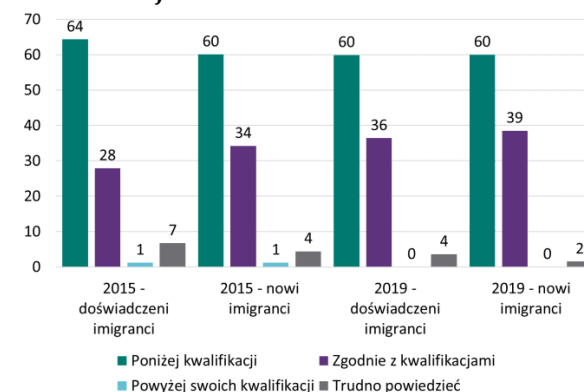
8. Badanie imigrantów w Warszawie pokazuje ewolucję w przekazywaniu środków do kraju rodzinnego. Regiony Polski są zróżnicowane pod względem etapu tej ewolucji. Dotychczasowe badania imigrantów w Polsce, ale także polskich emigrantów za granicą wskazywały, że preferencje dotyczące przesyłania środków do rodzinnego kraju ulegają ewolucji. W początkowym etapie fali migracyjnej środki przekazywane są dość rzadko, bo cudzoziemcy rozpoznają dopiero rynek pracy i potrzebują środków dla siebie. Kolejnym etapem jest szybki wzrost przekazów od imigrantów, którzy już znaleźli stabilne zatrudnienie i w dalszym ciągu pozostają w ścisłym kontakcie z krajem rodzinnym. Ostatnim etapem jest stopniowe zmniejszanie się częstości przekazów związane z rozluźnianiem się więzi z rodzinnym krajem lub ściąganiem członków rodziny do kraju docelowego migracji. Prawidłowości te potwierdza badanie w Warszawie (Wykres nr 9). W 2015 roku bardzo wysoka była częstość deklarowanych przekazów osób, które miały już wcześniejsze doświadczenia

wyjazdów (77%), a znacznie rzadziej pieniądze wysyłały osoby, które nie spędziły w Polsce pełnego roku (44%). W 2019 roku odsetki przekazujących pieniądze wśród nowych i doświadczonych imigrantów były podobne (nieco ponad 60%), co oznacza, że doświadczeni imigranci przesyłają już coraz mniej, a korzystający z lepszej informacji i sieci migracyjnych nowi imigranci szybciej się „aklimatyzują” i szybciej zaczynają przysyłać pieniądze. Bydgoszcz, będąca dość nowym miejscem docelowym migracji znalazła się na podobnym etapie ewolucji przekazów pieniężnych jak Warszawa w 2015 roku. Z kolei Wrocław w 2018 roku, z dużym odsetkiem imigrantów chcących pozostać tam na stałe, wydaje się bardziej zaawansowany niż Warszawa w 2019 roku w procesie zmniejszania się częstości przekazów pieniężnych wśród imigrantów.

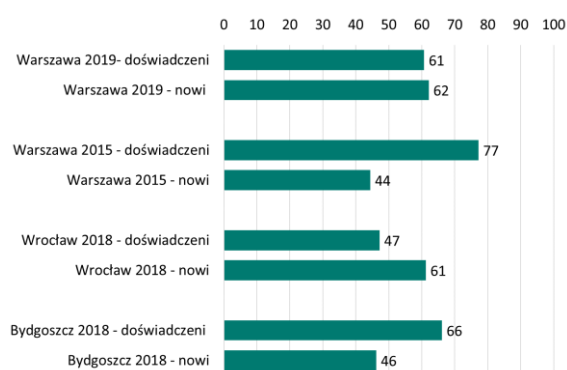
Wykres nr 7. Zmiany struktury zawodów wykonywanych przez imigrantów w Warszawie

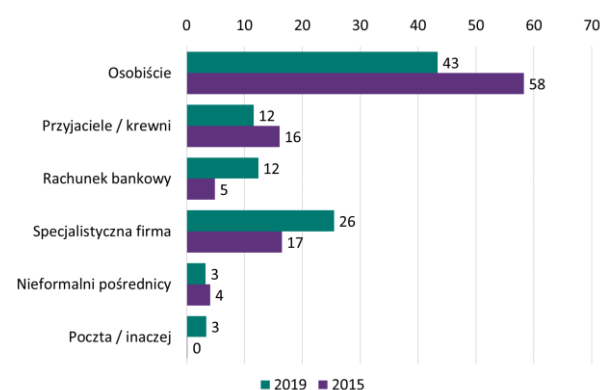
Wykres nr 8. Ocena przez imigrantów wykonywanej w Polsce pracy w porównaniu z kwalifikacjami

Wykres nr 9. Udział imigrantów przekazujących pieniądze do kraju pochodzenia (porównanie z innymi badaniami)

Wykres nr 10. Zmiany popularności metod przekazywania środków pieniężnych przez imigrantów

9. Imigranci jeszcze przed epidemią COVID-19 coraz częściej korzystali w przekazach pieniędzy z usług instytucji finansowych, choć najczęstszą metodą przekazu środków wciąż było osobiste przewożenie pieniędzy. W porównaniu z 2015 rokiem udział osób przekazujących pieniądze osobiście zmniejszył się z 58% do 43% (Wykres nr 10). Coraz mniejsza rolę odgrywały także inne zaufane osoby jak członkowie rodziny i przyjaciele (11% wobec 16%), czy nieformalni pośrednicy (np.: kierowcy busów). Wzrósł natomiast udział transferów wykonywanych przez rachunek bankowy (12% wobec 5% w 2015 roku) oraz przez specjalistyczne firmy (26% wobec 16% w 2015 roku).

Opracował :
Paweł Strzelecki

Akceptował:
Józef Sobota
Dyrektor Departamentu Statystyki

www.nbp.pl

